

Megjelenik minden vasárnap.

SZERKEZTŐSÉG:

Füzeses 133. m.

KLÓPIZETÉSI ÁR:

egész évre 4 frt
fél évre 2
3 óra 1

Egyes száma ára 10 kr.

KIADÓHIVATAL:

Füzeses 133. m.

HIRDETÉSEK DÍJA:

Három hónapra 3 frt
Kis hirdetésben egy sor 2 frt.

A hirdetés fél sorral ellátott
hirdetéseknél halás 30 kr.
bátyogdij beszedés.

HALASI ÚJSÁG

TÁRSADALMI HETILAP.

A vállalkozás hiánya.

Innen onnan egy éve lesz már annak, hogy városunk a budapest-zi-monyi vasútvonal megnyitásával a világforgalom útjába bevonatott. Be kell vallanunk, hogy tulságos vérmes reményekkel néztünk ez esemény elő, azt hívték, hogy a forgalom megnyitja rohamosan át fogja alakítani városunkban az üzleti életet és kereskedést; — ez remények azonban még eddig roppant kis mértékben valósultak.

Mi történt nálunk arra nézve, hogy az itteni nyers termékek értékesítésére a rendelkezésre álló olcsó és gyors szállítási eszközt felhasználjuk? Azt lehet mondani, hogy semmi. Egy két idegen kereskedő lejtött hozzánk a felületlen szettektintés után összvásárolt néhány cikket, a mi éppen kezo ügyébe akadt; gyümölcsöt, baromfit, szénát; de az általuk itt hagyott pénz aligha rughat valami tetemes összegre.

Idősebb kereskedőktől többet nem is várhatni. A ki az itteni piac viszonyait, a termelt cikkek minőségét és mennyiségét nem ismeri, attól nem kívánhatni azt, hogy itt nagyobb üzletbe bocsátkozzék; ezt csak ide való emberek tohették meg s ha ezek nem teszik, ugy bizonyára roppant hosszú idő fog elmúlni, a míg kereskedelmi s termelési viszonyainkban nagyobb lendület mutatkozik.

Sajnos azonban, hogy városunk népében a vállalkozási szellem egyál-

talán nem akar ébredezni. Ide vajó ember még hivatásszerű kereskedő is alig van egy kettő, a ki a fővárossal vagy az ország más részével valami kereskedelmi összeköttetést tudott volna magának szerezni ha csak már azelőtt is nem rendezett ilyenről. A boltos épen ugy mérle kartont most is, mint tavaly ilyenét; a tőkepenzes szintazon módon folytatja a megszorult emberek "felszólását" (nagy kamatra), mint hajdanán; a földmives azonban képen kijár a tagja s nem megy tovább a csonka, töröny látkörénél, mint ősei tették is nemzedéken keresztül — de valamely előre való vállalkozásról, valami új kereset forrásról, melyet valaki a megváltozott viszonyok közt létesíthet volna, nem hallani semmit. Egy két szorványos példa ha mutatkozik, az ilyen nem hogy követnék, csak megbámulják, sőt kigunyolják s fennem szeretik jóslgatni az igyekvő ember meletti előbb bekövetkezendő megpróbáltatás.

Ha ez tovább is így marad, akkor a drága pénzben épült vasútnak nem veszünk semmi hasznát. Ha a kinek nélkülözhető pénze van, beteszi 4%-ra a takarékpénztárba s várja a míg rajta valami szorult embertől földet vehet, akkor ugyan nem sokat ér nekünk a világforgalom útjában lenni. Más városoknál, ahol a nép jobban fel tudja használni az olcsó és gyors közlekedés előnyeit, mindez egészen másképen van. A szomszéd-országok államvasut-

mentén, mely pedig épen olyan természetű földet hasít, mint a miénk s épen a fajta nép közt halad, mint a miénk, egészen másképp gondolkoznak az emberek. Nem kell gondolni, hogy Kocskémét és Nagykovári óriási gyümölcsös s ortés-kivitele, Félégháza és Szatymaz mesés nagyságu baromfi szállítmányai ugy keletkeztek, hogy a hal földi kereskedő oda vitte az illető termelőknél a pénzt, — hanem azok a termelők magok jártak utána s magok szerették meg maguknak a kereskedelmi összeköttetéseket. Es pedig megszerették oly élélménnyel, hogy terményeikkel ma már fél Európát elárasszák.

Ezeket fontolgatva tünk ki csak, mily roppant szükség volna városunkban a termelőknek egy szövetségre, mely a tömeges fölépés sulyával és tekintélyével az összeköttetéseket a piacot megszerené. De hát hiába, az iránt sincs érzék nálunk. A gazdasági egyesület Gyge évek óta várjuk a nélkül, hogy életmaga bírák várogná. Egyenként külön nem tessük semmit, mert a kaputban járó uri ember a kinek tágabb látköre mellett legkönnyebb volna ez irányban valamit tenni, nálunk még restel foglalkozni ilyesmivel; a gazdaember helykén azt veti, hogy ő miacs az afféle részorulva, a ki pedig rá van szorulva s nem is restelné megtenni utána a lépéseket, az meg a jámbor nem ért hozzá. Össze pedig nem állunk testá-

TÁRCZA.

Az orvosi tiszteletdíjakról.

Az orvosi díjazások pénzes, ajándéknyújtással — a halás olimeréssel történnek. A díjazások fokozatát legtöbb esetben a betegség neme, veszélyessége, tartalma, szorosságos avagy szerencsés lenyolása, a kezelő orvos kiltartó szorgalma s lelkiismeretes eljárása határozza meg. Mindezen előszámlált mozzanatok, legkivált az értelmes osztálynál szoktak mérlegbe vettetni. — Köszöndükben a vagyonos osztály nagyobb része egymás között versenyre lép, hogy az orvosi tudományt szorgalmat magasban méltán honorálja s ritka kivételes eset az, hogy az ellenkező történjék. Hosszas orvosi gyakorlatom idője alatt volém csakis egyszer történt meg az az eset, a midőn az elhalt gazdag beteg örökösöktől nyújtott orvosi díj összegét követeltem, azt azon kezelemmel küldtem vissza, hogy csakis annyit követelék egy napra, a mennyit egy jóra való napszamos kiérdemel. — A válaszig hangzott: "Hisz a napszamos egészen napantig fát is vág az orvos pedig csak egy-szerden meglatintja a beteg áterét, orvos-ságot rendel s azszal kalapot emelve távozik." Ami az ajándék nyújtással, mint például apróajándékkal éllemi szerekkel sath-

történi orvosi díjazást illoik, ezen fizetési mód a vagyonosoknál ugy, mint a szegényeknél egy pár évtizeddel ezelőtt Halason szokásban volt s ezt a beteg keresébe érezte meg, mint a közpénz fizetést. Előg sajnós, hogy ezen rögl költségkeres fizetési módot a jelen cultur világ követelményei teljesen beszüntették. — A jón való szegény ember az orvosnak kevés kivétellel, halás olimeréssel fizet, mely sok esetben a dugszagától ódatóbbott filléreinnél több örökési becsesét bír.

Az ókorból egy nevezetes emléke maradt fenn az orvosi díjazásnak. Tudjuk a történelemből, hogy Krisztus után 33-tól kezdett a keresztény vallás állami pártólásban is, rószosulni a római birodalomban.

A keresztényon vallás alkotója utáni 34. évben azakkor Rómában uralkodó I. Konstantin az az áldásokok dekrétum folyton uszaporodó keresztények iránt vonalmat mutatott, minek folytán a többi letelhivés csakhamar megszűnt állami vallás lenni. Sajnos azonban, hogy a kereszténység hatalomra vergődni egyhamar épen nem tudott, mert hiányzott követőinél a nervus, rerum gerendum: a pász, a világot mozgató erő.

Hogy az új vallás megazant szegény lenni s hatalomra tudott felvergődhetni, ezt egyedül a keresztényon vallás képviselője Szt-

vestor római pápák oryosi működésének köszönhető.

Az egyházi monda beszéli, hogy I. Konstantin császár egyszer nagyon megbetegedett. Az ő idejében a házi orvosi pálya már virágzott. Házi orvosi gyógykezelés dekrétum a testibaj javulási jeleket nem mutatván a császár környezetét határozta: hozza, egy más hírnyes orvos megkeresését, ki nem volt más, mint a császár által áldott Szent-vestor, az a korbeli római pápák. Hogy ő minő orvostant tanult valamikor, s a kinek az eről semmit sem szél. De az időben nem volt szokás kérdezősködni a netáni grádusokról, segélyért ahhoz fordult a nép, ki legjobban a legsikeresebben tud gyógyítani.

Az ilyenmi különben a mi ezelőtt orrodóval szokásban volt, a jelen mérvét 19-ik századunkban is gyakorta elő fordul. Az élete felélt kötelessége esett azaz való beteg, vagy annak rokoni meggyőződésére az összes orvosi tudományok tudorai elkerültől eljárásról, oly agyánektól kér orvosi tanácsot, kik a városban vagy annak környékén akora gyógyításokról ismereteknek, megkérnek a hasonlatos gyógyítással foglalkozó papokat s más nagy híriben álló kuruzsolókat. A kibet, ha netalán eljárásuk aikor hozatorozza, meg-tápel a község, ellekésd esetben a pro-

Jeg a következők: A felsőle menő vonat indul déli 12 órakor, a reggeli 2 óra 30 perc. Érkezik déli 12 óra 55 percokor, a reggeli 8 óra 5 percokor. A felsőle menő vonat indul délután 2 óra 50 percokor, az éjjeli 12 órakor. Érkezik délután 3 óra 30 percokor, és éjjeli 12 óra 45 percokor. — E menetrendről fogva a szükséges csomagolások eszközölése végett a helybéli postahivatalnál a hivatalos feladási, úgy a leadási órák délelőtt 8—12-ig, délután 3—6-ig tartanak. Délután 2—3-ig a felsőle menő vonatrendek expediciósá végett zárva tartatik a hivatal.

— Ének és szavaltati estélyt rendez a hó 14-én vasárnap este Gárdonyi Antal a helybéli vendéglő nagyszobájában. Gárdonyi több mint 30 év óta működik a színipályán; játszott az ország nagyobb színházaiban s mint drámai színész és rendező jó névvel bír. Az estély műsorát részben classica színművekkel, részben a legújabb költeményekkel és dalokkal állított össze. E műsor a következők: 1) Bánk-Bán tragédiából Petur-Bán második felvonási jelenete. Előadja Gárdonyi Antal. 2) "Fáj a szívem" új népdal zenekísérettel éneklé Etelenyi-Károly. 3) Pázmány lovag Aranytól szavalja Gárdonyi Antal. 4) "Harmatos a mező" új népdal zenekísérettel éneklé Etelenyi-Károly. 5) A hazáról. Kötlemény Petőfiől szavalja Gárdonyi. 6) "Falu rosszá" bál, népdalok. Éneklé Etelenyi-Károly. 7) Shakspeare "Hamlet" című tragédiájából "A lenni, vagy nem lenni" magán beszéd Arany János fordítása után előadja Gárdonyi Antal. A szavaltat és ének közti szüneteket a helybéli első zenekar változtatta — és a költeményekhez alkalmazott dalszövegeket ki. Helyárok: Kőrszéki: 60 kr. Földszint: 40 kr Tanuló jegy: a földszintre: 20 kr. Karzat: 20 kr. Kezdés fél 8 órakor. A komoly irányú és classica tartalma szavaltati estélyre a minden szempont helybéli közönségnek hasznosnak és nyilatkozása mellett hívja meg a rendező; igyérten hogy az előadások a nagyérdemű közönség magas igényeit és aesthetikai ízlését, úgy hazafias érzelmeit minden tekintetben ki fogják elégíteni.

— Szerencsétlen lóvadás. Bibó György ur harkai pusztáján egy juhász a hó 8-án revolvert tisztítván, a fegyvert véletlenül elcsúszította. A golyó egy órá közelben álló Barna nevű béróst homlokán találta, szerencsére azonban a csontot nem furta át, hanem a bőr alatt félre csúszván, a fej tetejéig hatolt. Dr. Molnár István városi orvos még az nap délután kivette a bőr alól a golyót.

— Belehalt. Musa János volt városi hadnagyot, mint említettük, Egódi nevű juhász halálával megvagdala. Musa a szenvedett sérülések miatt a múlt vasárnap éjjel meg halt. A hivatalos boncolás ma nap megtartván, megállapította, hogy Musa fején 8 baltá vágás volt, ezek közül kettő jelentéktelen, a csak a bőrt sértette; a harmadik azonban a bal halánték fölött négy centiméter hosszú sebet ütött, mely belehatolt az agyvelőmájába — agyvérzést és agykéreglobot idézett elő, s így föltétlenül halálos volt. Egódi, ki fogva van, nem tagadja a tettet; egyben a végtárgyalást a kaloccai törvényszék még nem látta ki.

— Török Pál püspök a hó 8-án 75 éves korában meghalt. Temetésén, mely szerdán volt Budapesten, a halasi ref. egyházat Szilágyi Aron lelkész, a főiskolát Csontó Lajos igazgató s Balajthy D. és Gaál E. tanárok képviselték.

KÖZGAZDASÁG.

Miért nem él meg a phylloxera a homokon.

Babinyított tény, hogy a homokföldi szőlőkön a szőlő veszedelmes ellensége a

phylloxera nem élhet meg, s a homoki szőlők annak pusztításától mentve vannak. A felső azonban, hogy minde tulajdonsága az a homoknak, mely miatt abban a phylloxera elvess, többféle nézet van, melyek azonban, mint utjabban kiderült, mind tévesek. Legelterjedtebb nézet az volt eddig, hogy a homok mentesítő hatása annak kova vagyis quarc tartalmától függ, de az idén eszközölt kísérletek kitértették, hogy ha valamely homoktalaj kova tartalma a 75%-ot meghaladja is, az még nem nyújt biztosítékot arra, hogy a phylloxera ott meg ne éljen, mert találtak 84% kovatartalmú homokot is, melyben a rovar nem csak megélt, de szaporodott is.

Mások a homok tonyhászó tartalmát gondolták a phylloxera ellenességének; ismét mások azt hitték, hogy a talajban a homoknak csekély mésztartalma által föltételeztetik. Felhozták továbbá a talaj nedvességi fokát, mely homoktalajnál állították mindig nagyobb volna, mint a kötött talajnaké. Majd egy ideig azt hitték, hogy a homok omlekonysága a tulajdonképeni ok, hogy nevezetesen a rovar a homok omlekonysága miatt nem bír mozogni s így táplálékát meg nem szerezhetvén elpusztul. De ez a nézet is tévesnek bizonyult, szintegy az a másik, hogy a homokszemek élessége, azoknak hegyes csúcsokai ölik el a phylloxerát. Ez utóbbi nézet már azért sem állítható meg, mert főleg a magyarországi fűtőhomok szemcséi egyáltalában nem élesek, sőt néha csaknem egészen gömbölytek.

A homok phylloxera mentesítő hatását, most egy újabb nézetet közölnek, melyet mivel a dolog bennünket homokot, lakókat közelről érdekel, szükségesnek találunk olvasóinkkal megismertetni. E czikk a "F. K."-ben a következőket mondja.

Nem ezekben a tulajdonságokban, nem a homok omlekonyságában, nem a homokszemek finomságában vagy élességében kell a homoktalaj phylloxera-mentességének okát keresni. Van a homoknak még egy igen lényeges és nevezetes tulajdonsága; mely azt a többi talajnemektől szembetűnően megkülönbözteti. E tulajdonság a repedések hiánya. A repedések hiányának köszönhető a vélemény szerint a homok azt a becses tulajdonságát, hogy beune a phylloxera, még ha kész akarva is belé vitetik, megélni nem képes. A homok talajon nem képződhetnek repedések, mert a homokszemcsék minden irányban egyenletesen betöltöttek, a talaj bizonyos szintjében egyenletes nyomás alatt állanak s a talaj egyes részei ennél fogva szárazságban nem is zaugrodhatnak össze, vagyis más szóval meg nem repedhetnek. Már Schüblerlert tudjuk, hogy a tiszta homok tőrögata a többi talajnemeket ellentétben száritásnál sokkal sem kevesbedik.

A kötött talajnemekben mindenütt kisebb-nagyobb repedések támadnak s a növények gyökerei növekedésük alkalmával részeit a repedések irányában haladnak, részeit maguk is hosszajrúnak efféle repedések képződéséhez. A talaj ennélfogva nem mindenütt simán szorosan hozza a gyökörökhez, hanem az utóbbiak körül mindig hol kisebb, hol nagyobb szabálytalan üregcskéket maradnak meg. Mindenki, ki phylloxerás szőlők vizsgálatával foglalkozott, jól tudja, hogy a phylloxerát soha sem találja a gyökörök azon részén, a melyhez tehát a talaj egészen erjedt oda nyomult, hanem csakis az oly helyeken, melyekről a földrészek megakadtak leválnak, vagy könnyen leválaszthatók, tehát a hol a gyökér és talaj között eredetileg kisebb

vagy nagyobb üregcské volt. A homoktalajban a gyökörök körül efféle üregcskéket soha sem támadhatnak; itt a homokszemcsék mindenütt egyenletesen oda simulnak a gyökörökhez és azokra egyenletes nyomást gyakorolnak; nincs sehol semmi rés, semmi hézag. Ha már most egy ily homoktalajba valami phylloxerás szőlőgyökört behelyezünk a homokszemek egyenletesen körülveszik azt s rajta levő phylloxerákkal együtt. A phylloxera egy darabig a nekik kijutó társban még életben maradnak; a fiatalok talán egyszer-kétszer még vedlőnek is, de a nélkül, hogy helyükből előmozdulhatnának; a kifejlett anyák petéiket is rakhatnak, de csak annyit, amennyit a mögöttük levő szőlő törzse elférhet sokszor alig egyet-kettőt. Csakhamar ezek leess a hely, a fiatalok nem nöhetnek tovább, az anyák nem rakhatnak több petét; ezek úgy, mint amazok, szárazságban elpusztulnak.

A peték, a melyek a gyökerek beültetése alkalmával már azokban voltak, vagy a melyeket az anyák időközben raktak, még ki kelnek ugyan, a fiatal első vedlésük után léven nagyobb a petéknél, ott helyben életben is marad és szípkórájt a gyökérbe szurva táplálékot is nyer, de az első vagy legfeljebb a második vedlés után már ezeknek is szék leess a nekik kijutó társ és szintén tökre mennek. Ennek a magyarázatnak tökéletesen megfelelnek a tapasztalati tények is. A talajba bejutott phylloxerák egy darabig, 2—3 hétig még életben maradnak és csak aztán vesznek el, a peték mint olyanok, nem vesznek el, hanem rendszeren kifejlődnek s az utolsó alakok, a melyeket az ember az ily gyökörökön talál, mindig fiatal példányok szoktak lenni; ezek nyilván az időközben lerakott petékből kelnek.

Ily viszonyok uralkodnak a lehetőleg tiszta homoktalajban, tehát az olymódon, a melyben a phylloxera tudvalevőleg egy hónapnál tovább soha sem bír megélni. Az ily homoktalaj és a kötött talajnemek között természetesen számos átmeneti létezik s ebben képest vannak oly homokos talajok is, a melyekben a phylloxera már megél ugyan, de csak oly csekély mértékben képes szaporodni, hogy a szőlőben semmi kárt sem tesz.

Égészen más viszonyok uralkodnak a homoktalaj legfeljebb rétegeiben: itt a nyomás, minél lazább a homok, annál csekélyebb, oly csekély hogy a phylloxera növekedése alkalmával bizonyára képes volna a homokszemcséket félreoltni s magának és petéinek helyet szorítani. A phylloxera ezek között a felső homokrétegekben képes volna megélni és szaporodni is. De hogy ez még sem történik, annak okát a vélemény szerint azon nagyfokú szárazságban rejlik, mely a nedvességet gyorsan elpárologtató felső homokrétegekben uralkodik.

A nap hővölt erősen felmelegedő fűtőhomok rendkívül nagy hygroscopikus képességgel bír és a phylloxera légy testéből ép úgy elvonja a nedvességet, mint az itató papirus a közö préselt növényekből.

A homokban tenyésző szőlő legelső gyökerei ugyanannál az órák fogva aránylag csekély nedvességet tartalmaznak, s a harmatgyökerek egészen el is száradnak, úgy, hogy a phylloxera nem képes betámaszkodni nedvességét helyrehozni. Vannak más rovarok, melyek a száraz fűtőhomokban tenyésző növények gyökereinek a felső rétegekben minden hol nélkül megélnék és szaporodnak; de ezeknek táplálékot (Fűtőgyökér és más graminek) igen bő nedvtartalma gyökörökkel bírnak; a gyökörök a legmélyebb homokban is támaszkodnak a nedvességre és mindig elég nedvességet szolgáltatnak a rajtuk tanyázó rovarnak, s on egy mint a homoki szőlő száraz felső gyökerei. A homoktalaj felső rétegeiben tehát nem az egyenletes nyomás, hanem a szárazság az a tényező, mely a phylloxera megélését lehetetlenné teszi.

A gyakorlati életben rendkívül fontos sággal bír annak megállapítása, hogy miké-

